

שמחת שלמה

מאוצרותיו המשמחים של זקנינו רבי שמחה שלמה לוין זצ"ל

גליון מספר 29, פרשת שלח תשע"ה

* * *

עין טובה מביאה לאהבת ארץ ישראל – לראות מעלתה וטובתה בכל דבר

א.

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל

שמעתי מבן אחי רבי בנימין לוין בשם אביו אחי גאון יעקב הגר"י זצ"ל לדקדק שבכל הפרשה לא נזכר לשון מרגלים וריגול רק לשון תיירים ותיור, ו'יתורו' את ארץ כנען.. ויעלו 'ויתורו' את הארץ.. וישבו 'מתור' הארץ.. ויוציאו דבת הארץ אשר 'תרו' אותה... ויש לעיין למה לא נקטה התורה בפרשתנו לשון 'ריגול' כמו שכתוב בפרשת דברים בתוכחת משה 'ויפנו ויעלו ההרה.. וירגלו אותה..' וכן בהפסטה הפרשה 'וישלח יהושע.. שנים אנשים מרגלים'.

וביאר שיש שני חילוקים בין מרגל לתייר, א' – המרגל מבקש לראות את ערוות הארץ, חסרונותיה ומקומות התורפה בתטחון בכלכלה ובחברה, ואילו התייר מבקש להתבונן ביופי הארץ, מעלותיה ושבחיה. אפילו התיירים המטיילים בארצות נחשלות, יראו את שבחיה ומעלותיה של אותה ארץ. למשל, התיירים באפריקה לא יתבוננו בפרימיטיביות ובנחשלות של יושביה, אלא יתפעלו מן התרבות השבטית העתיקה ומאורח חייהם הייחודי שהשתמר אלפי שנים... וזה מפני שבאו לתייר ולזון עיניהם ביופי הארצות ומעלתם להשביע נפשם ולהרחיב דעתם, לכך מבקשים הם למצוא את מעלות המקום ויחודיותו.

החילוק השני בין תייר למרגל – שהתייר מספר על תגליותיו וקורותיו לכל ידידיו וחבריו, ומשתף את כולם בהנאה בנפלאות הארצות שנסע בהם, ואילו המרגל אינו מודיע לכולם את ממצאיו אלא חוזר למפקדו ששלח אותו למשימתו ומדווח לו על נקודות החולשה של האויב, וכמו שכתוב בהפסטה אצל מרגלי יהושע 'וישובו שני האנשים וירדו מההר ויעברו ויבואו אל יהושע בן נון ויספרו לו את כל המוצאות אותם', לו – סיפרו בסוד שיח, ולא לאחרים.

והסיבה לזה, מפני שהמרגל אינו מבקש לגלות את חולשת הארץ מחמת רוב שנאתו אותה, אדרבה גם הוא כהתייר אוהב מאד את הארץ וחומד לכבוש אותה, אלא שלצורך הכיבוש צריך הוא לחפש את חולשותיה וחסרונותיה, אבל אין זו סיבה לשיח המוני על מגרעותיה של הארץ הנחשקת.

המרגלים, אמר אחי הגר"י, ביקשו מלכתחילה משה 'לחפור את הארץ' [כלשון הכתוב בדברים], כוונתם היתה לרגל בשביל להקל על הכיבוש הצבאי, כמוש"כ הרמב"ן כאן, אבל משה רבינו לא הסכים לכך, ושלחם 'לתור את הארץ' כלומר לחזות בזיו יופיה ומעלותיה של הארץ המובטחת, ולפרסם את מעלותיה בקרב בני ישראל השואפים אליה ומשתוקקים לפריסת שלומה.

ואילו המרגלים נקטו מצד אחד כתיירים, שכן הם לא שבו בסודיות לאהל משה להשיבו דבר, אלא שיתפו את כל הקהל והסתובבו בין אהלי בני ישראל כל הלילה לספר על קורותיהם, אך מאידך, היו כמרגלים המבקשים למצוא חסרונותיה ומגרעותיה של הארץ.

וזה היה עיקר חטאם, כי אם היו מתנהגים כמרגלים, היה אפשר להבין שמבקשים הם למצוא חסרונות הארץ כדי לסייע בכיבושה, אבל מכיון שהם התנהגו כתיירים ולא כמרגלים, היה להם איפוא לראות את מעלות הארץ כדרך התיירים המתפעלים ממעלותיה ולא כמרגלים מבקשי חסרונותיה.

אוהבי ארץ ישראל מתבוננים בה באהבה ובהתפעלות כתיירים, וכל תופעה יחודית שהם רואים בה, מקבלת פירוש של טובה וברכה, וכמו שאמרו חז"ל על הפירות העצומים שראו בה שהיה להם לראות מזה את טובת הארץ ואילו הם ראו בכך גנות שכשם שפירותיה משונים כך עמה משונה.

בגמ' בכתובות (דף קיב) מסופר על רב אמי ורב אסי שהיו מקפידים לשבת בקיץ במקום מוצל ובחורף במקום חמה, כדי שלא יבואו להתרעם על ישיבת הארץ. הרי לנו כמה אוהבי הארץ אינם יכולים לדבר אפילו בגנות חלק ממנה, לא רק ביחס לארצות אחרות אלא אפילו כלפי חלקים אחרים מארץ ישראל, שלא רצו שירגישו כמה חם במקום מושבם ולכן התיישבו מלכתחילה במקום מוצל ונעים. [א"ה, אאמו"ר שליט"א עורר לפי"ז שאסור לומר כמה עיר זו חמה ולחה לעומת עיר אחרת בארץ ישראל, אך אמר שאולי ירושלים שאני שבאמת קדושה גדולה, ואפשר לשבח את אורה הצח לעומת ערי החוף וכדו'].

מעשה באדמו"ר אחד באירופה שאחד מחסידיו נסע לתור את הארץ, כשחזר אותו חסיד נכנס אל הרבי וסיפר לו בעיניים בורקות על מעלותיה הגבוהות של הארץ, ולא נחה דעתו עד אשר הוסיף שכל אבניה של ארץ ישראל עשויות מאבנים טובות ומרגליות. לימים, זכה אותו רבי בעצמו לבקר בארץ הקדושה, ולאכזבתו גילה שאבני ארץ ישראל אבנים הם ככל האבנים. כשחזר קרא לחסיד ואמר לו: ביקרתי בארץ הקדושה וראיתי את כל מעלותיה, הכל כפי שסיפרת לי ואף יותר מכך, רק דבר אחד לא הבנתי - למה אמרת לי שאבניה עשויות מאבנים טובות ומרגליות, הרי בעיני ראיתי שאבנים פשוטות הן ככל האבנים. פתח החסיד זוג עיניים תמהות, ואמר בהשתוממות: איך יתכן כך? הלא אני עצמי הייתי שם וראיתי בבירור את זיו יופיים והדרם של אבני הארץ שהיו ממש כמרגליות נוצצות!! ואמרו בעלי האגדה, שכל ימיו היה אותו רבי צדיק מתענה על חטאו הגדול, למה לא השכיל לראות כמו תלמידו שאכן אבני ארץ ישראל נוצצות ומבהיקות כאבנים טובות ומרגליות..

עטרת ראשנו רבי אריה זצ"ל היה משולהב באהבת ארץ ישראל, ובכל מכתביו כאשר הוא מזכיר את מזג האוויר לטוב או לרע הוא תיכף מוסיף מילות שבח על הארץ, למשל: "... השלג כמעט כבר נמס, לפי מצב האוויר של היום השמש זורחת, שמש וצדקה מרפא בכנפיה, ביום מחר לא תהי' אף זכר להשלג, **חיי נשמות אויר ארצך**..." וכהנה רבים.

בשנת תשכ"ד, כאשר חברון היתה עדיין תחת שלטון ירדני, כתב: "... בשבוע העבר הוזמנתי זה מכבר לחתונה הראשונה במשק אמציה תחת הרי חברון. **אם כי אמציה את כוחותי בעזה"י לנסוע שלש שעות בטקסי.. {מכל מקום} שבעתי עונג ונחת לראות בעיני חלק גדול מארץ ישראל כי צריך לסובב הרבה הרים, זה על ספר, ומתחת ההר אפשר לראות את עיר האבות..** ראיתי בנים יקרים עובדים אדמת הקודש בזיעת אפם מתוך שמחה וסיפוק נפש, יש להם דיר גדול ולולים הרבה, ב"ה יראי ה', תקנתי להם שמה איזה דברים, יהי נועם ה' עליהם ויכונן מעשה ידיהם.."

בנו הגאון רח"ל כיהן כנודע ברבנות בחו"ל, ומדי פעם ביקש לשלוח עבורו כסף ומתנות וכדומה, כאשר בארץ היה המצב דחוק מאד, ורא"ל כתב לו על זה **שהוא ואשתו גמרו אומר שלא ליהנות מהיות בנם בחו"ל:**

"...אשנה ואפיל בקשתי לא לשלוח לי כעת כסף לטובתי, עד אשר אדרוש בעד הישיבה. בנוגע לשלוח עבורי, ב"ה יש לי די והותר, ואפילו בזמן שלא היתה לי כמו היום ג"כ לא חסר לנו – לי ולאמא זצ"ל – **אף פעם לא הסכמנו בלבנו ליהנות מהיות שכינתא בגלותא** {כלו' מכך שהגרר"י שהשכינה שורה עליו גלה לחו"ל}, כי לא בשביל זה גלית מאה"ק ומעה"ק לאחר אשר הרגשת קדושת אה"ק ועה"ק..."

לאחר פטירת אשתו זקנתנו הצדקת צפורה חנה ע"ה היה רבי אריה שבור ורצוץ, והרגיש בדידות וגעגועים נוראים [ובאמת עד יום מותו לא התאושש מצער זה – אף שעברו שנים רבות], בנו הגרר"י הציע לו לעבור לתקופה קצרה לגור בסמוך אליו בארה"ב להבראה והתאוששות, והוא זצ"ל השיב לו: "...על דבר הצעתך בני מחמדי לבוא אליך על איזה זמן קצר, **על זה לא חשבתי ולא עלתה על דעתי**, יעקב אבינו נסע לבנו יוסף עפ"י עצה עמוקה שבחברון לקבל הגזירה ועבדום התחלת גלות מצרים, וגם יוסף לא יכול היה לבוא אליו לארץ כנען, ו{אילו} אני מקוה ומייחל ומצפה בכליון עינים לגאולה השלימה בכל יום {ר"ל ואיך אעזוב את עה"ק}, ואזכה אז לראות את פניכם בהר הקודש ירושלים בעת שתעלה רצון מאת הבית"ש.

אתה בני מחמדי ישיבתך בגולה היא ישיבה של מצוה לקדש ש"ש לקרב לבן של ישראל לאביהם שבשמים.. אשר כדאי בשביל זה להיות גם בחו"ל עד אשר ירחם ה' וישבו בנים לגבולם. אמנם אני אביך {וכי} דרוש לי מנוחה בחו"ל, וכי לאכול מפריה ולשבוע מטובה אני צריך..."

ב.

והנה, ידוע מה שכתב בזוהר הקדוש שהמרגלים נתכוונו לטובתם כי אמרו לנפשם – כאן במדבר זכינו להיות נשיאים אבל בארץ הקדושה – שיתרוממו בני ישראל לדרגה גבוהה יותר – שמא יעבירונו משה מכסא הנשיאות וימנה אחרים תחתינו, ולכך הוציאו דיבת הארץ כדי לעכבם מלהיכנס לארץ. והגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל דקדק מלשון הזוהר, שלא חששו מעצם מה שיפסידו את הנשיאות, כי מצד זה בודאי הרגישו שיצא הפסד נשיאותם בשכר ביאתם לארץ הקדושה, אבל עיקר חששם היה לראות אחרים מתמנים תחתיהם, ועיניהם רואות וכלות, לזה לא יכלו להסכים, ובערה בם אש הקנאה והכבוד ותאכל אותם ואת בני דורם, עכ"ד.

ונראה לבאר בזה השייכות בין סוף פרשת בהעלותך לפרשתנו, שהקדימה התורה לבאר מה היה הכוח של יהושע להינצל מעצת המרגלים, ולזה הקדימה את פרשת אלדד ומידד שאמר יהושע אדוני משה כלאם, ואמר לו משה 'המקנא אתה לי, ומי יתן כל עם ה' נביאים!' משה רבינו לא חשש שמעלתו תעבור לזולתו, ותתקיים נבואת משה מת ויהושע מכניס, וגם לא נתקנא בכך שאחרים זוכים כמותו לנבואה, וזה משום שהיה לו עין טובה, לשמוח במעלתם ובהצלחתם של ישראל, ולא להתבונן במה שמפסיד מזה כביכול. מי שהוא בעל עין רעה תמיד חושש שמא הוא מפסיד משהו, ובכל מעלה שיש לחבירו חושש שמא הפסיד מכך משהו... וחושש להכנס לארץ ישראל שמא יפסיד נשיאותו לאחרים, אבל יהושע לא חשש להפסיד מעמדו וכפי שלימדו משה 'מי יתן והיה כל עם ה' נביאים'. וממילא לא היה לו הנסיון של המרגלים.

תלמידו של סבא, רבי מרדכי דימנטמן שליט"א, אמר בהספדו: העולם יודעים שרבי שמחה שלמה היה כוחו גדול בהוצאת עין הרע, ע"י הלחש שקיבל מאביו הצדיק זצ"ל, אך אומר אני, שעיקר הכוח שלו בזה נבע מכוח העין הטובה שלו, הרצון לראות בטובת הזולת ובהצלחתו, עינו הטובה של ר' שמחה שלמה התגברה על העין הרעה שהכניסו אחרים מתוך קנאה וצרות עין! לסבא זצ"ל היה כידוע בית מדרש להוראה, שהיה זקוק כמובן לתורמים ונדיבים, ואף על פי כן נהג עין טובה בכוללים ומוסדות חסד, לקבל בעבורם נדיבים לברכה ולחש, עצה וישועה, על מנת לעודדם לתמוך במוסדות שכלל לא היו קשורים אליו בשום צורה! כמה שנים לפני פטירתו, טס סבא זצ"ל מתוך טירחה גדולה לארצות הברית על מנת להתרים נדיבים לצורך ארגון חסד חשוב! הרי היה יכול לחשוב אם בלאו הכי אני נוסע לחו"ל למה לא אטרח בעבורי או בעבור צאצאי ראשי כוללים ות"ח שליט"א? שוו בנפשכם, כמה עין טובה צריך לטרוח כל כך הרבה לטובת מוסדות וישיבות שאין להם שייכות אליו, בה בשעה שלו עצמו יש כולל על צווארו, וכן חתנו הגאון רבי מאיר וינשטוק שליט"א עומד בראש בית מדרש חשוב, הזקוק גם הוא לתרומות וסיוע, וכו' וכו', ואעפ"כ לא היסס לסייע בחפץ לב ולהקדיש מזמנו וכוחותיו לעודד נדיבים לתרום לכוללים אחרים!

פעם אחת שלח לו אדם תרומה בצ'ק בשביל שילמדו בכולל שע"י ישיבת נאות אריה משניות לעילוי נשמת אביו שנלב"ע ויאמרו אחריו קדיש, אלא שאותו אדם סבור היה בטעות ששם בית המדרש של סבא הוא 'בית אריה' [במקום 'נאות אריה'], וכתב בצ'ק לפקודת – ישיבת 'בית אריה'... אך באמת ישיבת 'בית אריה' היא מוסד חשוב בפני עצמו שעמדה תחת ראשות גיסו הגאון רבי אליעזר פלצינסקי זצ"ל ולא היתה לו שום שייכות אליה...

סבא זצ"ל שלח לו מכתב, ובו מאשר קבלת הצ'ק ולימוד המשניות לע"נ הנפטר, ורק מציין שכיון שעל הצ'ק רשום 'בית אריה' הוא העביר אותו לישיבת 'בית אריה' שגם היא קרויה על שם רבי אריה לוי... כאילו אומר מה לי 'נאות אריה' מה לי 'בית אריה'.. ואף הוסיף בסוף המכתב שביקש גם מישיבת 'בית אריה' שגם שם ישנו משניות לעילוי נשמת אבי התורם, ונמצא שכרו כפול..

המידה הזו של עין טובה, כמו מידות רבות נאדרות נוספות, ירושה היא לו מאביו הצדיק עטרת ראשו זצ"ל, ואחת הדוגמאות משובבות עין, היתה לאחר קום המדינה כשמינו רב רשמי לבתי הסוהר.. שעד אז היו תחת 'רבנותו' הלא-רשמית של רבי אריה, ולפתע העמידו שם רב אחר 'תחתיו'.. רבי אריה בירך בשמחה על מינויו וסייע לו להצליח בתפקידו ולהיכנס לנעליו'..

במכתב לבנו מאותה תקופה הוא כותב:

"..קבלתי ד"ש ממך ע"י ר' יעקב רקובסקי הי"ו, בנו הר' משה הוא מזכיר הראשי של הגאון הרב הראשי הרצאג שליט"א, הוא נתמנה על ידי הרבנות הראשית לרב על כל בתי הסוהר במדינת ישראל, **זה משרה הגונה בשבילו. ב"ה, אני שמח מזה.** בכל זאת יש לי בקשה מהמפקד המשטרה של מדינת ישראל, אשר גם הוא ממכירי, שלא אזניח המצוה.."

ג.

ונראה, שממדה זו של עין רעה נבעה גם עצם הוצאת דיבת הארץ, ומאידך אותה מידת עין טובה שקיבל יהושע ממש, היא גם הביאה אותו לראות את טובת הארץ, ולזעוק 'טובה הארץ מאד מאד'. כי מי שהוא בעל עין טובה רואה את חסדיו וטובותיו של הקב"ה הסובבות אותו בכל עת, ואינו רואה כל הזמן את ייסוריו וקשייו, ואינו מפוחד וחושש כל הזמן מהסכנות והצרות שבודאי אורבות לפתחו.. אלא רואה בעינו הטובה את חסדו הגדול של הקב"ה, שנתן אותו בעולם מופלא ונהדר מלא עצים ופרחים, ציפורים ופרפרים, שמש זורחת וגשם מרווה, וכו' וכו', העמיד לו הורים מסורים / מורים מאלפים / חברים נפלאים וכו' וכו', ברא לו אברים משוכללים, מוח נפלא, לב מרגיש וכו' וכו'. אין הוא חושד כל העת בקב"ה שבודאי עומד להביא עליו מכה רבה, וכאשר הקב"ה נותן לו את הארץ הטובה, הוא רואה בכל פרט ופרט את מעלתה, כתייר המתפעל ומשבח כל תכונות הארץ.

לעומת זאת, מי שהוא בעל עין רעה, רואה תמיד את צרותיו ומצוקותיו, ומעלותיו של רעהו שנעדרות ממנו, בטוח שהוא עומד להפסיד את מעלתו ונשיאותו לאחרים, ורואה בדמיונו איך הקב"ה זומם עליו להצר לו ולהכותו עוד ועוד, וממילא כאשר רואה את מידותיהם העצומות של בני ארץ ישראל שמעניקים חמה מיד מחליט שבודאי אין זה אלא לרעתו, כלל לא עולה בדעתו לראות בזה דבר טוב ומעלה... אלא זועק - למה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב, נשינו וטפנו יהיו לבז, הלא טוב לנו שוב מצרימה!

כנגד המרגלים שבפרשתנו עומדים המרגלים מהפטרת הפרשה, הלא הם כלב ופנחס ששלחם יהושע לרגל את יריחו, שהיו מגדולי מנהיגי ישראל, ואפילו הכי לא חששו להכפיף את עצמם ליהושע, ולקבל מנהיגותו ולעשות שליחותו במסירות נפש, וכיון שלא היתה עינם רעה, ממילא גם ראו את שבח הארץ וכמה היא נוחה להיכבש לפנינו.

במדרש אמרו על הפסוק 'וישלח יהושע שנים אנשים מרגלים חרש' שעשו את עצמן כקדרין [מוכרי כלי חרס, דרש לשון 'חרש' כאילו בשי"ן שמאלית], והיו צווחין ואומרים: הרי קדירות! הרי קדירות! ופירש במעינה של תורה בשם החידושי הרי"מ שבא המדרש לרמז על שיפלותם וענוותם של המרגלים הללו שעשו עצמם ככלי חרס שאין לו חשיבות מצד עצמו אלא מצד תפקידו ובית קיבול שלו [ולכן אינו מטמא אלא מתוכן]. שהמרגלים הללו ידעו מה עלה בסופם של המרגלים ששלח משה, מאחר שלא בטלו עצמם בפני משה ובקשו ללכת אחרי שכלם ורצונם, לפיכך השימו הם את עצמם ככלי חרס לבטל את רצונם ושכל מפני רצונו ושכלו של יהושע משלחם, ולכך הצליחו בשליחותם.

והנה הראשונים בפרשתנו הקשו מה היה חטאם של המרגלים הלא משה רבינו עצמו שלחם לראות 'החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב, ומה הארץ הטובה היא אם רעה, וכו', ומה חטאו בכך שהשיבו לו כפי ראות עיניהם. וגם הוא עצמו בפרשת דברים אמר 'ערים גדולות ובצורות בשמים, עם גדול ורם בני ענקים, אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתייצב לפני בני ענק', ומה החילוק בין דבריו לדברי המרגלים. אכן לפי דברי אחי הגר"ח זצ"ל מבואר היטב, שמשה רבינו באהבתו את הארץ שלח אותם לתור אותה ולראות את מעלותיה, וידע שכל פרט ותכונה שימצאו בה נקל יהיה לפרשו לטובה ולמעלה, כדרך

התיירים ואוהבי הארץ, וכגון אם בניה חלשים הרי זו הכנה ראויה לכיבוש הארץ, ואם הם ענקים הרי זו ראייה למעלת הארץ שמגדלת ענקים כאלו אשר בדרך הטבע אי אפשר להתייצב בפניהם, וכן בכל פרט מפרטי שאלותיו היה בטוח משה שאיזו תשובה שתהיה – יהיה בזה בשורה טובה וחסד גדול. ואילו המרגלים חזרו אליו בטרוניה ותיארו חסרונותיה ומגרעותיה בדרך הריגול. וכיוצא בזה, איתא בחז"ל בכמה דוגמאות, כגון כשראו אותם מקברים את מתיכם, היה להם לראות הדבר בעין טובה, ולתלות הדבר בחסד ה' שעשה כדי שלא יראו אותם, ואילו הם מייד ראו בכך רוע וחסרון 'ארץ אוכלת יושביה היא'. ולכן משה רבינו עצמו לא חשש לתאר את גבורתה של הארץ ובניה, כי דיבר זאת מתוך געגועי אהבה ושבח לארצינו, ומתוך כך בא לעוררם שצריכים הם לבטוח בה' שיעזרם למול עמים עצומים כאלו, אבל המרגלים דיברו על זה כחסרון וגנות ודיבתה של ארץ ישראל.

ד.

עוד שמעתי מב"א רבי בנימין לוי שליט"א בשם אביו אחי הגר"י זצ"ל לבאר הטעם שהמצורע נותנים מיתר השמן אשר על כף הכהן על תנוך אזנו ובוהן ידו, ולכאוף היה ראוי יותר ליתנו על פיו שדיבר לשון הרע.

יש ללמוד מזה, אמר הגר"י, שבשביל לספר לשון הרע אין צריך להיות 'בעל פה' מיוחד, אפילו מי שאינו יודע חכמת הרטוריקה והשכנוע, ואפילו אם הוא כבד פה וכבד לשון מכל מקום יכול לספר לשון הרע ורכילות בהצלחה רבה... כי ללשון הרע צריך בעיקר 'אוזן', היינו אם יש מי שישמע את נימת הדברים, את המבט הרע, כבר די בכך. בעל לשון הרע אינו מצטיין בפיו אלא באוזנו הרגישה, לשמוע כל איוושה קלה של חולשה או גנות... ובנקל הוא מעבירה הלאה לאוזן רעהו.

לכן נותנים השמן דוקא על בוהן ידו, ולא על אצבע אחרת, משום ששאר האצבעות יש לכל אחד מהם תפקיד בפני עצמה [כדאיתא בכתובות ה"ע"ב], אך אין שייכות וקשר בין אצבע לחברתה, זולת הבהן שהיא האצבע היחידה שעוברת מאצבע לאצבע, ומשמיעה בכך קול צרידה... וכך בעל לשון הרע הולך כרכיל מאחד לשני כדי לרמז ולקרוץ בעיניו ובבהונותיו לעג ושחוק על זולתו... ואין צריך לזה פה גדול אלא די בקריצה קלה ובהכאת אצבע צרידה, וכבר מחלחלים הדברים באוזני השומע...

הבה נראה, הרי יהושע וכלב טענו טענות ישירות ושכליות, שלאחר כל ניסי מצרים והמדבר אשר ראו בעיניהם, אין לחשוש שתקצר יד ה' לנצח את חמשה האומות שבארץ ישראל, ואילו המרגלים לא באו מכוח השכל והסברא, ואעפ"כ בלי שום דברי טעם ושכנוע הצליחו להשפיע על כל העם לבכות ולחשוש, כי די בכך שהלכו מאהל לאהל [כמוש"כ 'ותרגנו באהליכם' עיין רמב"ן כאן שזהו 'ויבכו העם בלילה ההוא' שכל הלילה נכנסו לאהליהם והוציאו דיבת הארץ רעה], כבוהן העובר מאצבע לאצבע, והשמיעו דבריהם באזני ישראל, מיד נכנסו הדברים באזניהם...

דוגמא לזה מצאנו שכאשר אמר כלב 'וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם' מיד השתתקו כולם וסברו שהולך להמשיך לספר בגנותו, כמוש"כ רש"י. וביארו המפרשים דבדוקא נקט כלב לשון 'בן עמרם', כי מלשון זה הבינו שהוא בא לדבר בגנותו, כי מי שאוהב את האדם חביב לו לומר את שמו בפירוש [וכמו שמצאנו שחזר הכתוב על שם 'בני ישראל' ה' פעמים בפסוק אחד להראות חיבתם], אבל מי ששונא מישוהו קשה לו להזכירו בשמו המלא, וכן מצאנו בשאול שאמר ליהונתן 'מדוע לא בא בן ישי' ויהונתן השיב לו 'שאול נשאל דוד מעמדו' ויחר אף שאול ביהונתן... הלא ידעתי כי בוחר אתה בבן ישי... הרי שכשראה שאול שיהונתן קורא לדוד בשמו המלא, ולא מכנה אותו 'בן ישי' כמותו, מזה הבין שבחר הוא בו.

כע"ז שמעתי מאמור"ר זצוק"ל על מה שאמר יעקב 'כתונת בני, חיה רעה אכלתהו, טרוף טורף יוסף', ואמרו חז"ל שרמז חיה רעה אכלתהו – ליהודה שהיה משול לאריה, וביאר אמור"ר זצ"ל שנתעורר חשדו של יעקב כששמע את לשונם 'הכתונת בנך היא', ולא אמרו 'הכתונת יוסף היא', ומזה הבין שהם שונאים אותו. וזהו שאמר 'טרוף טורף יוסף' היינו שנטרף שם 'יוסף' מפיהם, והזכרתם אותו בכינוי...

הרי לנו שסיפור לשון הרע אינו צריך הוכחות והנמקות, סגי בזה שמציג את האדם כ'בן עמרם' ולא כ'משה', וכבר מתקבל הרושם והמבט השלילי על האדם...

והטעם בזה שלשון הרע נקלט כל כך בקלות, משום שאם האדם אינו בעל עין טובה, קל לו לראות חסרונות ופגמים, ולכן אין צריך שכנוע מיוחד כדי שיראה כמה רעה ארצנו הטובה או כמה מכוער אדם פלוני וכו'.

כמה מרורים סבל רבי אריה זצ"ל מבעלי לשון הרע, שהיו הולכים ומדברים בגנותו כאילו הוא שיין למפלגות הלאומיים וכו' ומטיף כך לילדי התשב"ר, כמובן שהיו הדברים בלא שום אחיזה במציאות, אך כמו שנתבאר בעלי לשון הרע אינם צריכים הוכחות ומענות, מעת שהיו הדברים עוברים מפה לאוזן ממילא היו הסיפורים מתחדדים ומתווספים עוד ועוד כדמיונם הפורה של הרכלים והקנאים.

דוגמא אחת לזה, היא מכתב למערכת עיתון 'היומן' [שהיה בטאון של פלג נטורי קרתא בתוך אגודת ישראל דאז..] שכתב אחד הקנאים ביום א' כסליו תש"ט: "אבקשכם מאד מאד לתת מקום בעתונכם הנכבד לשורות אלו, כאחד ההורים שבניו לומדים בת"ת עץ חיים, הריני רוצה לפנות להנהלה במכתב גלוי זה: אתמול נתפרסמו מודעות כי הרב אריה לויין משגיח בת"ת עץ חיים ישתתף באספה של 'אחדות ישראל' פלג של תנועת החירות. אע"פ שהכל ידעו תמיד שהרב הנ"ל הוא אוהד וגם מעשי {פעיל} בתנועות אלו, אבל כל זמן שהתנועות היו במחתרת וממילא פעולותיו של הרב היו בלי פרסום היה מקום ללמוד זכות על הנהלת הת"ת שלא פיטרו אותו כי יכול להיות שהילדים לא הושפעו מכיון שהילדים לא ידעו אבל מכיון שהדבר יצא לשווקי ירושלים הרי אין ספק שהדבר ישפיע על הילדים. וכמדומני שבעצם השאלה אם השפעת תנועות כגון אלו הם לפי רוח הת"ת הכי גדולה בירושלים ולפי רצון ההורים, אין שום ספק שלא. לכן חוב קדוש הוא לא לעבור בשתיקה על דבר זה מכבדי שהילדים ידעו שאין רוח חכמים נוחה מתנועות אלו ויתרחקו מהם'.

מכתב זה שהתפרסם בעיתון חרדי עורר הדים גדולים אשר הגיע שמעו לאזני עורכי 'על המשמר' דאז, מעוז השמאל החילוני, והם הביאו את הדברים בהקצנה ובתוספת נופך משלהם בעזות פנים, ותחת הכותרת המחוצפת "רב של אצ"ל מרביץ 'תורה' בישיבת 'עץ חיים': "פרטים מעניינים מאד על המצב בישיבת עץ חיים היא הישיבה הגדולה בירושלים – נודעו ע"י מכתב למערכת שהופיע אתמול בעיתון היומן של לאגודת ישראל. במכתב זה מזהיר אחד ההורים את הקהל מפני פעילותו של הרב אריה לויין (הרב של אצ"ל בירושלים), שהוא משגיח באותה ישיבה ובאותו זמן אחד העסקנים הפעילים של 'תנועת החירות'. נתברר, כי אותו רב מלמד את הילדים לא את תורת סיני, כי אם תורה אחרת לגמרי. מצב זה תמוה במיוחד לאור העובדה שמרכז הגיוס משחרר את תלמידי הישיבה הזו מגיוס וכי המוסד הזה נהנה גם מתמיכה כספית של הממשלה וגורמים אחרים מחו"ל". {אגב, שימו לב כמה פטרונות היתה אז למפלגות השמאל, אשר סברו כי אם בעץ חיים מכהן משגיח פעיל באצ"ל לא מגיעה לו תמיכה ממשלתית ופטרון מהצבא, שכן הממשלה היא 'של' מפא"י ובאיזו זכות 'הם' לוקחים ממנה כסף...}

באותם ימים נתמנה הגר"י לרב של קהילה גדולה בניו ג'רזי, רבי אריה הריץ אז מכתב ברכות ואיחולים לרגל המינוי, ובשלהי הדברים כתב לו: "...כעת הראו לי שהעתון 'על המשמר' היותר שמאלי מעיתון 'היומן' מוסיף רשע על פשע, ה' ישמרנו מעזי פנים ומעזות פנים, תאמין לי בני יקירי כי לא השפיעו עלי כלום וכלום, אחדים מבעלי עיתונים באו לקחת ממני רשות לכתוב על זה {להגן על רא"ל} ובקשתי מהם שלא יעשו מזה שום דבר. ועל כן אני גוזר בגזירת כבוד אב שלא תצטער כלל מזה, אדרבה נחלתי כבוד מזה, וזה ה' כפרה על נפשתינו, זה ברור אצלי במאה אחוז.. בכל פעם באים אנשים מכובדים שארשה להם למחות בכבודי ולא הרשתי, כי זה הכבוד היותר גדול בשבילי, אם עיתונים כאלו מעליבים אותי, אבל אני חס ע"ז כי מי שנעלב מהם אינו בכלל הנעלבים ואינם עולבים {כלומר, חבל לי על זה שאפילו לא הרווחתי הזכות של נעלבים ואינם עולבים, כיון שאינם בני בושתי..} ואולי ג"ז יחשב לי לכפרת עוונות {אע"פ שאין כמעט צער מהם}. ואתה בני מחמדי אל תצטער מזה כלל וכלל אדרבה תשמח בזה כמוני, כי מגודל השמחה אשר זכני השי"ת בחסדו ובטובו הגדול להתבשר ממך בבשורה הנעימה {שנתמנה לרבנות הנ"ל} כדאי שיהיה עם זה איזה צער כנשיכת נמלה... ה' יזכנו לעבדו בלבב שלם ואל תדבר אפילו מזה, חזק ואמץ בני יקירי, למרבה המשרה ולשלום אין קץ...."

ה.

והנה, האר"י ז"ל אמר שמצוות ביכורים באה לתקן חטא המרגלים שמאסו בארץ חמדה ובפירותיה, וכנגדו באה מצות הביכורים להראות תודתנו ושמחתנו וחיבתנו לארץ ישראל, ולכך אין נוהגים ביכורים אלא בשבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל.

ואמר הגאון רבי מנחם זמבה הי"ד שזהו הטעם שהמשנה בביכורים פ"ג מ"א נוקטת דוקא ג' מינים אלו 'יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול שביכר רימון שביכר קושרו בגמי כו', כי ג' מינים הללו תאנה גפן ורימון, הביאו המרגלים למדבר לגנות את פירותיה המשובחים של הארץ.

ובאמת צריך ביאור למה הביאו המרגלים דוקא מג' מינים הללו, ולמה לא הביאו גם תמר או זית, חטה או שעורה. ונראה לי לומר, שהמרגלים באו להראותם טעמים חדשים ומשובחים שלא הכירו בני ישראל במדבר כדי לגנותם בעיניהם, ואילו את טעם התמר הכירו בני ישראל במן שהיה טעמו כצפחית בדבש, ודבש היינו דבש תמרים, וכן את טעם הזית הכירו ישראל במן, שהיה טעמו כטעם לשד השמן, ופרש"י עיסה נלושה בשמן וקטופה בדבש, ושמן היינו שמן זית, נמצא שהכירו גם את טעמו של הזית, וכן טעם עיסת דגן הכירו במן שהרי היה טעמו כטעם עיסה כמוש"כ רש"י, ולפיכך טרחו המרגלים להביא דוקא את ג' הפירות שלא הכירו ישראל את טעמם, תאנה גפן ורימון, כדי שיראו להם המינים הללו כמינים משובחים ומזרזים.

וזה כמוש"נ שבשביל לגנות את הארץ לא האריכו בטענות והוכחות, אלא די בכך שהביאו כביכול בתמימות ג' מינים חדשים וזרים להם, שיראה להם כאילו ארץ משונה היא..

ו.

ויהם כלב את העם

פרש"י השתיק את כולם לשמוע מה שידבר במשה, צווח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, השומע היה סבור שבא לספר בכנותו ומתוך שהיה בלבם על משה שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר – והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזיז לנו את השליו (רש"י)

בחז"ל איתא שבזכות זה שהיסה כלב את העם זכה לשכר גדול. ויש להתבונן מה רוחו יש במה שהשתיק אותם לרגע אחד, הלא מייד אחר כך שמעו שמדבר בשבחו של משה והפסיקו מהקשבתם. ויש ללמוד מכאן, כמה חשוב רגע אחד של התבוננות, כדי להינצל מלהאמין לבעל לשון הרע. שהרי מכיון שבעל לשון הרע לא בא בהוכחות וטענות אלא בזלזול וקריצה, לכך העצה לזה היא להתעשת רגע אחד, ולהתבונן בשכל וסברא, וכי זו בלבד עשה לנו משה?!

א"ה, בפרשת ויחי האריך סבא זצ"ל לבאר המעלה הגדולה של כלב שהיסה את העם להבליג רגע א', ומכיון שרוב בני קהילתנו הקדושה, מנויי הגליון - לומדי תורתנו של סבא, עדיין לא היו אז מנויים על הגליון, ראיתי לנכון להעתיק שוב דבריו הנפלאים (הסיפור הנפלא על הבלגתו של סבא, נכתב ונערך מחדש, עפ"י דברי בעל המעשה רבי אפרים קרלנשטיין שליט"א):

יש להתבונן כמה אפשר להרוויח מההבלגה אפילו של רגע אחד בודד, דהנה בפרשת המרגלים כתוב 'ויהם כלב את העם' – פרש"י צווח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם. השומע היה סבור שבא לספר בגנותו, מתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים. שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזיז לנו את השליו, עכ"ל, ויש להבין מה הועיל כל כך כלב במה שהיסה אותם לרגע א', הרי מיד אח"כ הבינו כולם שבא לספר בשבחו ומיד פסקו משתיקתם, ומה תועלת יש בשתיקה זו לרגע א'. וביותר יש לתמוה, עפ"י מה שאמרו חז"ל שבזכות כך זכה כלב לג' דברים שנקרא עבד ה', ויירש את חברון, ויצא ממנו דוד מלך ישראל, וזה צ"ב למה מגיעו שכר גדול כל כך על שהיסה את העם לרגע אחד. ונראה, שלפעמים פורץ מרידה בעם באופן ספונטני ע"י הסתה של יחידים, ברגע של כעס והתמרמרות בציבור, וע"י מעצור של רגע אחד אפשר להציל את כל המצב, וזה מה שעשה כלב ברגע אחד שהוריד את

החרפות של ההתפרצות. ואמנם העם המשיך להתאונן גם אח"כ, אך החרפות של הרגע הראשון כבר פגה מהם, ונבלמה המרידה, ולכך זכה בזכה לשכר גדול ושיצא ממנו מלכות בית דוד.¹ וכמו שמספרים על רבי יוסף לייב בלאך זצ"ל מטלז שפעם באו אליו משלחת מחשובי תלמידי הישיבה בתביעות על הגשמיות של הישיבה, והשליחים היו מוסתים משאר בני הישיבה להתלונן ולאיים וכו', ומתוך שנכנסו בבהלה ובטרוניה שכחו להוריד את הערדליים בכניסתם, ר' יוסף לייב הבחין בדבר, והעיר להם בעדינות שכחתם להסיר הערדליים, יצאו כולם להסיר הערדליים בחוץ, ומתוך כך איבדו בינתיים את חוזק כעסם...

ויש להוסיף לזה מה שכתב בספר חסידים סימן תרנה: מעשה בבן שכבד את אביו ביותר, אמר לו האב עד שאתה מכבדיני בחיי תכבדני במותי, אני מצווך **שתלין כעסך לילה אחד** ועצור רוחך שלא תדבר [כלומר, שאם יכעס על איזה דבר, שישמור כעסו בליבו לילה אחד], לאחר פטירת אביו הלך למדינת הים והניח אשתו מעוברת והוא לא ידע, ועכב בדרך ימים ושנים, וכשחזר בעיר בא בלילה ועלה לחדר שאשתו היתה שם שוכבת ושמע [מעבר לדלת] קולו של בחר שהיה מנשק אותה, שלף חרבו ורצה להרוג שניהם, וזכר מצות אביו והשיבו לתערה [והמתין מעבר לדלת כל הלילה], שמע שאמרה לאותו בחר בנה שאצלה - כבר יש שנים רבות שהלך אביך מאצלי אילו היה יודע שנוולד לו בן כבר הגיע להשיא לך אשה, כששמע זה הדבר אמר פתחי לי אחותי רעייתי, ברוך ה' שעצר כעסי וברוך אבי שציוני לעצור כעסי לילה אחד, שלא הרגתי אותך ואת בני, ושמחו שמחה גדולה ועשו משתה לכל העם הנמצאים ושמחו הרבה מאד. עכ"ל. הרי לנו כמה רוח מרויחים מהתאפקות והתגברות שלא להגיב מיד בפזיזות.

היה סבא זצ"ל מספר בעניין זה: פעם אחת ליוויתי את אבי הצדיק זצוק"ל באחד מביקוריו בבית הכלא בתל-מונד [וכידוע, שהיה רבי אריה מבקר לא רק את האסירים הלאומיים, שנחשבו כגיבורים ולא כפושעים נחותים חלילה, אלא אף את העבריינים הפליליים, שסרו מהדרך, והידרדרו לדיוטא תחתונה, ואין דורש ואין מבקש בשלומם], והמפקד הראה לנו את כל האסירים והציגם לפני אבי, אחד מהם היה נראה עדין נפש ושקט מאד, והמפקד לחש לאבי שבעדינותו אינו יכול לפגוע בזבוב, והוא נידון למאסר עולם על שרצח את שכינו בערב יוה"כ פ, אבי זצ"ל ניגש אליו ללחוץ את ידו, אך הוא סירב ואמר יד שרצחה נפש מישראל אינה ראויה ללחוץ את ידו הטהורה של אבי, ואז סיפר לאבי איך ראה בערב יוה"כ פ את שכינו שופך את האשפה בפתח ביתו שלו, והוא לא שלט ברוחו ובכעסו ואיבד שליטתו ורצחו נפש רח"ל, ואמר הרוצח לאבי שאילו היה משהו שם שיתפוס את ידו **לרגע אחד** לעצור בהילותו ותגובתו, כבר היה נמנע כל הרצח, והיה מציל בזה כמה נפשות, נפש הנרצח ונפש הרוצח ונפשות בני משפחותיהם האומללים שנותרו בלא אב. [באחת השבתות דרשתי ב'אחדות ישראל' בעניין הזה, של ההפסד הגדול מן הפזיזות והבהילות להגיב, ולאחר הדרשה ניגש אלי יהודי ואמר כמה חבל שלא שמעתי את הדרשה הזאת לפני כמה שנים, קודם שאיבדתי הון תועפות מחמת הפזיזות].

אמנם צריך עצה לזה, איך אפשר להתגבר ברגע הראשון לשהות כמה דקות לפני שמגיב, והנה, כשקורה לאדם איזה תקלה או נזק, תגובתו תלויה במי שגרם את התקלה, שאם היא נעשתה ע"י שכנו הוא מתמלא כעס ויוצא מכליו, אבל אם אירע נזק ע"י בנו מסתפק הוא בנזיפה, ואם נעשה הנזק על ידי עצמו, הרי הוא נושך את שפתיו ולא מוציא הגה מפיו. ולכן כאשר באה לו איזו תקלה או התנגשות עם זולתו, עליו להשתהות כמה דקות **ולחשוב איך היה מגיב אילו בנו היה עושה כן או אפילו הוא עצמו**, ובינתיים תתקן דעתו ויוכל להוציא בצדק דינו ויהיה מאושר בזה ובבא.

עוד הוספתי, שמידה זו להעביר על מידותיו נראית בעיני הבריות כהקרבה גדולה והתגברות עצומה אשר השכר שמור על זה לעולם הבא, אכן באמת אין זה כך, **כי אחרי הרגע הראשון של ההתגברות**

¹ א"ה, יש להוסיף, שגם נכדו דוד מלך ישראל היה מודה בחצות לילה על צדקות שעשה הקב"ה עם זקנתו רות כשהגיע לגורן שלא מיהר בועז לקללה, שאילו החיש לה קללה אחת מאין הייתי בא, ונתת בליבו וברכה. ודרשו ע"ז מקרא שכתוב 'חרדת אדם יתן מוקש' – זו חרדה שהחרדה רות לבועז ובדין היה שיקללנה, 'ובוטח בה' ישוגב' שנתת בליבו וברכה. הרי שמלכות בית דוד הגיעה בזכות ההבלגה שהבליג בועז שלא להחיש לה קללה מיד, וכן בזכות ההבלגה שהבליג כלב את העם והיסה אותם לרגע א'. [והוסיף אאמו"ר שליט"א שהרי כל עיקר שכיבתו במקום ההוא היה לשמור מן הזנות, כדאיתא ברות רבה שהיו שטופים בזימה, וא"כ כשראה אשה שוכבת מרגלותיו היה לו להגיב מיד בהרמת קול זעקה וקללה, ואילו הוא הבליג ושאל אותה בנחת מי את בתי]. וכל זה כמו"כ סבא זצ"ל שמלכות תלויה במידת ההבלגה והנחת, ואינה שייכת בבהילות ובפזיזות.

וההתאפקות הוא מתמלא בסיפוק רוחני כזה שאין לתארו במילים וזה לבדו שכר טוב על הוויתור,
מלבד השכר שמצפה לו בעולם הבא.

דברים אלו על מעלת ההתאפקות וההבלגה, היו ממש בנפשו של זקנינו זצ"ל, והיה אווז בכל כוחו במידה נפלאה זו של בלימת פיו, [וכמה מתאים הדבר שהוא הוא אשר יכול להעיד על 'סיפוק רוחני כזה שאין לתארו במילים', כפי שהרגיש בעצמו ברוב מעלתו, שכן הוא היה ממש 'מרא דשמעתתא' של שפל ברך ומעביר על מידותיו].

סיפר נכדו חביבו הרה"ג רבי אפרים קרלנשטיין שליט"א:

היה זה לערך לפני שנתים שלוש כשסבא עבר את הניתוח על רגלו, הייתה תקופה שהוא היה צריך להתנייד על כסא גלגלים ללא יכולת לדרוך על כף הרגל. בחג הסוכות שלאחר הניתוח התארח סבא אצל אמי הרבנית תליט"א בגבעת שאול, וכפי שכבר נתפרסם - לסבא היה חשוב מאד עד כדי מסירות נפש ענין התפילה בציבור, כך שהוא לא ויתר על תפילה בצבור למרות שהיה מרותק לכסא גלגלים. ואם ביום חול עוד היתה מעלית - הרי בשבת וחג גם זה לא היה - כי סבא לא הקל בשופ"א לנסוע במעלית שבת - ולמרות זאת דרש מעצמו ללכת לתפילה על אף כל הקושי הגדול הכרוך בכך, לסחוב אותו עם הכסא גלגלים שלוש קומות. מי שהכיר את הסבא הרי שעוד יותר ממה שהיה קשה לו הקושי הפיזי היה קשה לו עצם הענין שהוא מטריח אותי לסחוב אותו עם הכסא. (בשביל לסבר את האוזן אוסיף שלפעמים הדרך בשבת מבית אמי עד בית הכנסת היתה לוקחת קרוב לחצי שעה!).

והנה מוצאי שבת אחת לאחר שגמרו את התפילה לקחת את סבא עם הכסא גלגלים לחזור לכיוון הבית, והנה עוצר את סבא אדם וברוב חוצפתו מבקש מסבא לעלות כמה דקות לביתו לעשות לחש לבנו וכלתו הזקוקים לישועה. אני התמלאתי תמיהה - לא זו בלבד שהוא רואה את סבא בחולשה גדולה על כסא גלגלים, כך שהוא במצב שמאד קשה לו בכלל לעשות לחש, ולא רק שעצם הבקשה נועזת - לבקש מבן אדם שיבוא אליך לעשות טובה במקום שאתה תבוא אליו ובמיוחד אדם גדול וחשוב כמו סבא, ולא רק שמדובר באדם זקן וחלוש, אלא הוא עוד מבקש שסבא יבוא אליו לביתו בזמן שהוא עצמו גר כמה רחובות ליד אמי תליט"א והוא יכול בעצמו בקלות לבוא לסבא בזמן קצת יותר נח. כמובן שניסיתי בעדינות לומר לו אתה גר פה כמה רחובות בסמוך, אולי תתאם זמן ותבוא אתה לסבא בזמן קצת יותר נח, אך אותו אדם התעקש שסבא יבוא אליו ועכשיו. ניסיתי לראות מה סבא יגיב לו, ולתדהמתי סבא נטה להסכים לו, אלא שהוא התלבט שאולי מכיון שהוא מתארח אצל בתו אמי תליט"א הוא לא רוצה שהם יתעכבו בהבדלה בגללו... כמובן שאני שתקתי ועמדתי מהצד לראות מה יהיה... אותו אדם אומר לסבא שזה רק כמה דקות כיון שיש לו מעלית בבנין וכו', אז סבא שואל אותו האם אין שום מדרגות כיון שהוא לא יכול עם הכסא גלגלים והלה משיב שאין שום מדרגות. סבא בענותותו אומר טוב אם זה כמה דקות אז נלך, (כמובן שהוא שאל אותי אם לא איכפת לי ואמרתי שמבחינתי אפשר), כלל לא היה נראה שהפריע לסבא החוצפה שמבקשים מאדם חולה עם כסא גלגלים ללכת לבית של מישו אחר וכו' וכו'. אנחנו נכנסים לבנין, עולים במעלית ומתברר לי שמהמעלית עד לביתו ישנה קומה נוספת שצריך לעלות במדרגות, ניסיתי לראות מה סבא מגיב, וראיתי שהוא שותק אז אמרתי לעצמי גם אני אתגבר ולקחו כמה דקות עד שהעליתי אותו את הקומה הזאת, נכנסנו לביתו, הייתי בטוח שכשנכנס נראה איזה זוג של אנשים שאולי ככה קשה להם ולכן הוא ביקש שסבא יבוא לביתו, אבל לתדהמתי אף אחד לא חיכה שם! אותו אדם אמר לסבא שהוא שולח עכשיו את בתו שתקרא לזוג הזה מהדירה שבה הם נמצאים... אנחנו מחכים ומחכים והם פשוט לא מגיעים... בליבי חשבתי אולי אני צריך להתערב ולצעוק על אותו אדם - לא די לך שאתה מטריח יהודי זקן וחלוש עם כסא גלגלים לעלות לביתך ולא די ששיקרת שאין מדרגות, ולא די שאמרת שזה רק כמה דקות, אתה עוד מעיז להטריח אותו לחכות כ"כ הרבה זמן?! אבל בראותי שסבא שותק וכשהבחנתי במבטי שסבא מנסה להתגבר לא לומר מילה אמרתי לעצמי שגם אני אנסה להתגבר. לאחר כרבע שעה שסבא ממתין בביתו הם נזכרו להגיע, וכמובן שסבא עשה להם לחש כרגיל ולא הראה להם שום סימנים של אי נעימות אלא בירך אותם כרגיל, לאחר מכן ביקש האיש שיעשה לחש גם לבתו והוא עשה כרגיל בלא לדבר מילה.

לאחר שיצאנו מביתו אמר לי סבא, אפרים! נכון שזה קשה לשתוק ולא לספר מה שהיה, אבל אני מבקש ממך (הוא ממש התחנן) בא נחליט שנתגבר ולא נספר כלום נגיד רק שמישהו עיבד אותנו ללא פרטים, בא נתגבר אתה מסכים? ושוב שאל אותי אתה מסכים אפי' שאני יודע שזה קשה בא נחליט ונתגבר ולא נספר לאף אחד מה שהיה פה.

ח.

ויקרא משה להושע בן נון יהושע

התפלל עליו יהושעך מעצת מרגלים (רש"י)

יש להתבונן שלא הסתפק משה בתפילה אלא נזקק לשינוי השם, כי השם הוא מבטא את מהותו של האדם, ומשה רבינו הוסיף דרגה על דרגתו, ורומם אותו שיקרא שמו 'יהושע'.

והנה, איתא בירושלמי (סנהדרין פ"ב ה"ו) תנא ר' הושעיא יו"ד שניטלה משרה אמנו (כמו שכתוב 'לא תקרא שמה שרי כי שרה שמה) עלה ונשתטח לפני הקב"ה ואמר רבש"ע עקרתני מן הצדקת הזאת, אמר לו הקב"ה: צא לך, לשעבר היית נתון בשם נקבה ובסוף התיבה, חייך שאני נותןך בשם זכר ובראש התיבה, הדא הוא דכתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע. [ושמעתי מרבי נח לוי זצ"ל לבאר למה תיבת 'בן' נון נקודה בחיריק ולא בסגול, משום שהיו"ד של יהושע היתה במקורה אצל שרי בלא שום ניקוד, וא"כ מהיכן יקח משה שתי הנקודות הדרושות בשביל השו"א שתחת היו"ד ב'יהושע' – לכן הוריד משה ב' נקודות מן הסגול של תיבת 'בן', וניקד אותה בנקודה שנותרה כחיריק...]

מעשה שבאו לפני בעל ה"לבושי שרד" בדין תורה על בית הכנסת, שהיתה שם חזקה לעשירי ונכבדי העיר לשבת במזרח בית הכנסת, ועתה נעשה בית הכנסת צר מלהכיל את הציבור, והחליטו להרחיב אותו ולהוסיף לו שטח מצד מזרח, לצורך כך הזיזו את קיר המזרח וארון הקדש, וכעת באו הגבאים והעשירים לדין תורה, העשירים טוענים שמצד חזקתם מגיע להם לשבת ליד קיר המזרח המחודש, ולכן על הגבאים להזיז את מקומם לצד מזרח, ואילו הגבאים טוענים שמקומם של העשירים במקומם מונח ובשטח שנוסף לבית הכנסת אפשר להושיב אנשים אחרים, שהרי לא שינו את חזקתם כלום ובשטח הנוסף אין להם שום זכות.

פסק ה"לבושי שרד" שהצדק עם הגבאים.. ומקורו טהור מדברי הירושלמי הנזכר, שהרי מאחר שפייס הקב"ה את היו"ד של שרי שיהיה בראש התיבה, למה לא באה הה"א של הושע לתבוע את זכותה להיות בראש התיבה, ובהכרח שמכיון שלא הזיזו את הה"א ממקומה על הוסיפו אות יו"ד לפניה, אין כאן משום שלילת חזקתה, ואין לה מקום טענה.

ונראה להוסיף בזה, עפ"י מה שנתבאר שכאשר נוספה יו"ד להושע, נתרומם שמו ומהותו של יהושע, ושוב אין טענה לה"א להיות ראשונה לשם יהושע, שכן חזקתה היתה להיות ראשונה לשם 'הושע' ולא ל'יהושע', ועדיף לה לה"א שתהיה להיות זנב לאריות כאות שניה בשם 'הושע' מאשר להיות ראש לשועלים כאות ראשונה בשם 'הושע'.

ואולי כן הוא גם בנידון הנ"ל גבי בית הכנסת שהורחב, שככל שספסלי בית הכנסת מרובים חשיבותו גדולה יותר, וכן חשיבותם של יושבי המזרח גדלה, שמנשאים אותם על קהל גדול יותר, ומעולם לא היתה להם חזקה לשבת במזרח של ביהכנ"ס גדול כל כך...

וחתני **הגאון רבי יצחק רפפורט שליט"א** דימה זאת למה שסיפר לי פעם **רבי צבי יהודה מלצר זצ"ל** שהיה רבה של רחובות, ולא חשש למנות בעירו דיינים גדולי תורה בשיעור קומה גדול ממנו, ואמר לי בענוותנותו שכיון שעל ידי הדיינים גדולי התורה מתרוממת כל העיר, א"כ גם משרתו מתרוממת בכך, שהרי הוא רבה של עיר מרוממת יותר...

ויש לנו להבין מהי משמעות זו של השינוי מהושע ליהושע, ומהי הרוממות שהגיע מחמת שינוי זה. ולפמש"נ נראה שלשון יהושע מורה על הבטחון שבודאי יושיע ה' אותנו, כי שם 'הושע' הוא לשון בקשה כמו 'הושע נא', אבל שם 'הושע' מורה על המבט החיובי של ראיית הטובה שבודאי יושיע ה' אותנו ויתן לנו את הארץ הטובה והרחבה, וכמו שאמר יהושע 'אם חפץ בנו ה' ונתן לנו את הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש'.

וזה ההיפך מעצת המרגלים שטענו לא נוכל לעלות אל ה' כי חזק הוא ממנו ואמרו חז"ל שכביכול כלפי מעלה אמרו, וכבר תמהו המפרשים איך יתכן שהנשיאים שהיו בעלי מעלה יכולים לסבור כך לאחר שראו את גבורות ה' במצרים ועל הים. וביארו, שכוונתם הייתה שלאחר חטא העגל אין לעם ישראל זכות

לניסים גלויים כאלו, ובודאי לא יעשה להם הקב"ה ישועות מעל דרך הטבע, וזהו בחינה של 'חזק הוא ממנו'.

נמצא שהמרגלים טענו בודאי לא יושיענו ה', ואילו משה קרא את שמו של תלמידו 'יה יושיע', שבודאי תבוא ישועת ה' אשר כל כוונתו להטיב לו ולהנחיל לנו ארץ טובה ורחבה. ובזה עצמו ניצל יהושע מעצת המרגלים.